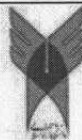

درآمدی بر مباحث
پول، ارز و بانکداری

مؤلفین

دکتر مجید احمدلو و عظیم آرا

سرشناسه	احمدلو، مجید ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور	درآمدی بر مباحث پول، ارز و بانکداری / مؤلفین مجید احمدلو و عظیم آران
مشخصات نشر	اردبیل: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل، اداره انتشارات علمی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۲۴۲ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۴۲۵۳-۲
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	پول
موضوع	money
موضوع	بانک و بانکداری
موضوع	Banks and banking
موضوع	بانک و بانکداری-ایران
موضوع	Banks and banking--Iran
موضوع	سیاست پولی
موضوع	Monetary policy
موضوع	تبادل
موضوع	Foreign exchange
شناسه افزوده	آران، عظیم، ۱۳۴۶-
شناسه افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اردبیل. اداره انتشارات علمی
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ۴ ۳۸ ۱/۲ HG
رده بندی دیویی	۳۳۲/۴
شماره کتابشناسی	۴۴۱۷۱۱۶

انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل

نام کتاب	درآمدی بر مباحث پول، ارز و بانکداری
مؤلفان	دکتر مجید احمدلو و عظیم آران
لیتوگرافی، چاپ و صحافی	سازمان چاپ و انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی
قطع	وزیری
قیمت	

کلیه حقوق این اثر برای مؤلفین و دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل محفوظ است.
 نشانی: اردبیل- چهارراه حافظ- حوزه معاونت پژوهشی- انتشارات علمی
 تلفاکس: ۰۴۵-۳۳۷۲۲۷۶۲

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۳	فصل اول: مسیر تکامل پول و نظام بانکداری
۴	مسیر تکامل پول
۴	اقتصاد تباری (پایابای)
۴	مشکلات مبادلات با امانی
۶	اقتصاد پولی
۶	وظایف پول
۸	مسیر تکامل سیستم‌های پولی
۸	۱- سیستم پول کالایی
۹	۲- سیستم پول فلزی
۱۰	۳- سیستم پول کاغذی
۱۱	۴- سیستم پول بانکی (تحریری)
۱۱	۵- پول الکترونیکی
۱۲	مسیر تکامل سیستم بانکداری
۱۳	صورت اولیه بانکداری
۱۴	صدور حواله
۱۶	بانکداریهای امروزی
۱۶	۱- بانک آمستردام
۱۶	۲- بانک سوئد
۱۶	۳- بانک انگلستان
۱۷	۴- بانک عمومی فرانسه
۱۷	بانکداری در ایران
۱۷	۱- بانک جدید شرقی

۱۸	۲- بانک شاهنشاهی.....
۱۹	۳- بانک استقراضی ایران.....
۱۹	۴- بانک عثمانی.....
۲۰	۵- بانک روس و ایران.....
۲۰	بانک‌های ایرانی.....
۲۰	۱- بانک سپه.....
۲۰	۲- موسسه رهنی ایران.....
۲۱	۴- بانک ملی ایران.....
۲۳	فصل سوم: نظریه‌های تقاضای پول .....
۲۴	مروری بر تئوریات نظریه‌های پولی.....
۲۸	نظریه تقاضای پول از نظر کلاسیک‌ها.....
۳۴	نظریه کلاسیکی تقاضای پول.....
۳۹	نظریه تقاضای پول از نظر کینز.....
۴۳	نظریه تقاضای پول از نظر فریدمن.....
۴۸	نظریه تقاضای سفته‌بازی توبین.....
۵۱	نظریه تقاضای معاملاتی بامول و توبین.....
۵۴	تقاضای پول در اقتصاد اسلامی.....
۵۹	فصل سوم: عرضه پول و نقش بانک مرکزی .....
۶۰	مفهوم پول و عوامل موثر در فرایند خلق پول.....
۶۲	بانک مرکزی.....
۶۴	تراز نامه بانک مرکزی.....
۶۶	بانک‌های تجاری.....
۶۷	ذخیره بانک‌ها.....
۶۹	بخش غیر بانکی یا مردم.....
۷۰	مکانیسم انبساط و گسترش پولی (ضریب فزاینده پولی) در حالت ساده.....
۷۴	مکانیسم ضریب فزاینده پولی در حالت پیچیده.....
۷۸	عوامل موثر بر عرضه پول.....

۷۹	چگونگی تغییرات پایه پولی و اثر آن بر عرضه پول
۸۱	چگونگی تغییرات ضریب فزاینده پولی و اثر آن بر عرضه پول
۸۵	فصل چهارم: سیاست های پولی
۸۶	اهداف سیاست های پولی
۸۸	۱- تسريع رشد اقتصادی
۸۸	۲- ایجاد اشتغال کامل
۸۹	۳- تثبیت سطح عمومی قیمت ها
۸۹	۴- ایجاد تعادل در تراز پرداخت های خارجی
۹۰	ابزارهای سیاست پولی
۹۰	نسبت سپرده قانونی نرخ ذخیره قانونی
۹۲	تسهیلات تنزیل (تنزیل محدود)
۹۴	عملیات بازار باز
۹۶	کنترل اعتبارات
۹۷	ترغیب اخلاقی
۹۸	ابزار پولی مناسب
۱۰۰	تعادل در بازار پول (منحنی LM)
۱۰۸	حالت های مختلف منحنی LM
۱۰۹	حالت اول - منطقه دام نقدینگی
۱۰۹	حالت دوم - منطقه عمومی کنیز
۱۰۹	حالت سوم - منطقه کلاسیکی
۱۱۰	اجرای سیاست های پولی
۱۱۰	سیاست پولی انبساطی در حالت عمومی IS و LM
۱۱۱	سیاست پولی انبساطی در حالات حدی LM و حالت عمومی IS
۱۱۳	سیاست پولی انبساطی در حالات حدی IS و عمومی LM
۱۱۴	ترکیب سیاست های پولی و مالی
۱۱۵	الف) سیاست پولی و مالی انبساطی

۱۱۶	.....(ب) سیاست پولی و مالی انقباضی
۱۱۷	.....(ج) سیاست پولی انبساطی و سیاست مالی انقباضی
۱۱۸	.....(د) سیاست پولی انقباضی و سیاست مالی انبساطی
۱۲۱	فصل پنجم : نظریه‌های بهره
۱۲۲	.....بهره و نرخ آن
۱۲۴	.....نظریه‌های بهره
۱۲۵	.....نظریه کارایی نهایی
۱۲۵	.....نظریه مساک
۱۲۶	.....نظریه ترجیح زمانی بهره
۱۲۸	.....نظریه بهره کمرسیک
۱۲۹	.....نظریه وجوه قابل استراض (نظریه بهره نئوکلاسیک)
۱۳۰	.....عرضه وجوه قابل استراض (۴-۲)
۱۳۱	.....تقاضای وجوه قابل استراض (D1)
۱۳۳	.....انتقادات کینز بر نظریه وجوه قابل استراض
۱۳۴	.....نظریه رجحان نقدینگی
۱۳۷	فصل ششم : بانکداری
۱۳۸	.....تأسیس بانک
۱۴۱	.....اصول بانکداری
۱۴۴	.....تجهیز منابع پولی
۱۴۴	.....سپرده های بانکی
۱۴۵	.....سپرده قرض الحسنه جاری
۱۴۶	.....سپرده قرض الحسنه پس انداز
۱۴۷	.....سپرده سرمایه گذاری مدت دار
۱۴۸	.....عملیات صندوق بانک
۱۴۹	.....ضمانت نامه های بانکی
۱۵۱	.....وثایق قابل قبول برای صدور ضمانت نامه
۱۵۲	.....تخصیص منابع پولی

۱۵۴.....	تسهیلات اعطایی در قانون عملیات بانکی بدون ربا.....
۱۵۴.....	قرض الحسنه اعطایی.....
۱۵۷.....	مشارکت مدنی.....
۱۵۸.....	مشارکت حقوقی.....
۱۵۸.....	سرمایه‌گذاری مستقیم.....
۱۵۹.....	فروش اقساطی.....
۱۶۱.....	اجاره به شرط تملیک.....
۱۶۱.....	معاملات بیف.....
۱۶۲.....	جعاله.....
۱۶۲.....	مزارعه.....
۱۶۳.....	مساقات.....
۱۶۳.....	خرید دین.....
۱۶۴.....	مراجعه.....
۱۶۴.....	استصناع.....
۱۶۵.....	تحولات قوانین بانکداری در ایران.....
۱۶۵.....	ملی شدن بانک‌ها.....
۱۶۸.....	ادغام بانک‌ها.....
۱۷۰.....	بانکداری اسلامی.....
۱۷۳.....	فعالیت بانک‌های خصوصی در ایران.....
۱۷۵.....	بانکداری اختصاصی و شرکتی.....
۱۷۶.....	بانکداری اختصاصی.....
۱۷۸.....	بانکداری شرکتی.....
۱۹۳.....	فصل هفتم: سطح قیمت‌ها و ارزش پول .....
۱۹۴.....	شاخص قیمت‌ها.....
۱۹۷.....	روش محاسبه شاخص قیمت‌ها.....
۱۹۹.....	شاخص لاسپیرز.....

۱۹۹	شاخص پاشه
۲۰۰	شاخص فیشر
۲۰۰	شاخص اجورث
۲۰۲	شاخص های قیمت
۲۰۳	تورم
۲۰۴	نظریه های تورم
۲۰۴	نظریه تورم پولی
۲۰۶	نظریه تورم فشار تقاضا
۲۰۷	نظریه تورم فشار هزینه
۲۰۸	نظریه تورم به حتماری
۲۰۹	محاسبه نرخ تورم
۲۱۱	فصل هشتم: ارز و سیستم پولی بین المللی
۲۱۲	ارزهای قابل تبدیل
۲۱۲	قابلیت تبدیل کامل
۲۱۳	قابلیت تبدیل محدود
۲۱۳	ارزهای غیر قابل تبدیل
۲۱۴	انواع روشهای اعلام نرخ برابر ارزها
۲۱۵	انواع نظام های ارزی
۲۱۶	نظام نرخ ثابت ارز
۲۱۶	نظام نرخ های متعدد
۲۱۷	نظام نرخ های شناور
۲۱۷	نظام نرخ های شناور کنترل شده
۲۱۸	تراز پرداخت ها
۲۲۰	منحنی تراز پرداخت ها
۲۲۳	عدم تعادل در تراز پرداخت ها
۲۲۳	تعیین نرخ ارز
۲۲۳	تقاضای ارز

۲۲۵.....	عرضه ارز.....
۲۲۶.....	نرخ تعادلی ارز.....
۲۲۷.....	سیاست‌های پولی در نظام نرخ ارز ثابت.....
۲۲۹.....	سیاست‌های پولی در نظام نرخ ارز شناور.....
۲۳۱.....	بازار مبادلات ارزی.....
۲۳۱.....	انواع مبادلات ارزی.....
۲۳۲.....	مبادلات بین بانکی.....
۲۳۳.....	تحولات سیستم‌های پولی بین‌المللی.....
۲۳۳.....	۱- سیستم ادایی بی بر پایه مبادلات پایاپای (تهاتری).....
۲۳۴.....	۲- سیستم پولی بر پایه طلا و نقره.....
۲۳۵.....	۳- سیستم پولی بر پایه طلا و سکه طلا و شمش طلا.....
۲۳۶.....	۴- سیستم پایه طلا - (سیستم برتون وودز ۱۹۷۳ - ۱۹۴۴).....
۲۳۹.....	۵- سیستم‌های بی نظمی پولی.....
۲۴۱.....	منابع.....

مقدمه

یکی از موضوعاتی که از سال‌های دور مورد توجه اقتصاددانان مکاتب مختلف اقتصادی بوده، پول است. پول به عنوان یکی از متغیرهای کلان اقتصادی دارای کارکردهای مثبتی در اقتصاد است اما در صورتی که به طور صحیح هدایت و کنترل نشود، آثار زیانباری بر جای می‌گذارد، لذا دارای اهمیت بسیار بالایی است. از طرف دیگر، نظام بانکداری با عنایت به نقش مهمی که در تجهیز و تخصیص منابع پولی و فرآیند ضریب فزاینده‌ی پول دارد، حایز اهمیت فراوان است. ارز نیز به لحاظ اثرگذاری بر تجارت خارجی، تراز پیرایه داخت‌های بین‌المللی و عملکرد کل اقتصاد، توجه بسیاری از اقتصاددانان را به خود جلب نموده است. بنابراین مطالعه ابعاد مختلف موضوعات فوق می‌تواند نحوه عمل آنها در اقتصاد و در نتیجه افق دید را نه تنها برای دانشجویان و محققان بلکه برای فعالان اقتصادی فراهم سازد.

در این راستا هرچند کتاب‌های متعددی نگاشته شده است، اما پدیدآورندگان مجموعه حاضر که سابقه چندین ساله در تدریس دروس اقتصاد کلان، پول، ارز و بانکداری و اصول بانکداری دارند، تلاش نموده‌اند تا با تکیه بر مباحث با اهمیت، کاربردی و به روز، مجموعه متفاوتی نسبت به کتاب‌های موجود در اختیار دانشجویان و سایر خوانندگان قرار دهند. کتاب حاضر مشتمل بر ۸ فصل است که به عنوان زیر سازمان‌دهی شده است.

در فصل اول، مسیر تکامل پول از اقتصاد تهاتری تا پول‌های امراتی و نیز مسیر تکامل نظام بانکداری از بانکداری‌های اولیه تا بانکداری امروزی مورد بررسی قرار می‌گیرد. فصل دوم به نظریه‌های تقاضای پول شامل تقاضای پول کلاسیکی، نظریه پولی ویکسل، تقاضای پول کینز، تقاضای پول فریدمن، تقاضای سفته بازی توبین و تقاضای معاملاتی بامول و توبین می‌پردازد.

در فصل سوم به عرضه پول، عوامل موثر بر آن، نقش بانک مرکزی و بانک‌های تجاری در خلق پول، ضریب فزاینده پولی در حالت‌های ساده و پیچیده پرداخته می‌شود.